

PER QUÈ ÉS NECESSARI DES D'UN PUNT DE VISTA POLÍTIC I CLIMÀTIC CANVIAR EL SISTEMA CAPITALISTA

Riccardo Petrella

Economista i polític, secretari general del comitè internacional pel Contracte Mundial de l'Aigua

Ponència transcrita, pronunciada en francès

Bona tarda a tothom. Gràcies per ser aquí aquest vespre. Gràcies per permetre'm intervenir i gràcies a vosaltres per participar i per reaccionar també, perquè la cosa més maca per un orador és que el seu públic reaccioni, perquè jo ja sé el que us diré però no sé el que vosaltres em direu. Per tant, espero amb gran impaciència i il·lusió saber quina serà la vostra reacció a les meves paraules. Gràcies per tant a la Fundació Comín per fer-me l'honor de participar junt amb les personalitats que han participat en el cicle, doncs com sabeu hi ha l'Ignacio Ramonet, el Jeromo Aguado... per reflexionar conjuntament aquest paradigma, aquesta idea de la societat capitalista. I a mi, el que se m'ha demanat que fes és que fos provocatiu, se m'ha demanat –oh, són ells, els que són provocadors!- si és necessari i per què és necessari canviar el món capitalista. Quin regal que m'han fet, proposant-me aquest tema! I dic regal perquè no és gens difícil respondre i és molt fàcil dir el per què i sobretot com, perquè el per què el sabem, dir per què hem de canviar el sistema capitalista és molt i molt fàcil, tot sovint el problema és saber amb què el substituïm, què és el que col·loquem en el seu lloc, i jo intentaré respondre a aquesta segona part del propòsit, intentar veure què és el que podem col·locar en lloc del capitalisme.

Tanmateix intentaré estructurar la meva intervenció en quatre punts. El primer punt és intentar explicitar la meva tesi. No he oblidat i no oblidó que durant molts anys he estat professor universitari, i la funció d'un professor universitari és explicar, és fer aprendre els altres les coses que ell se suposa que coneix. Aleshores, jo us presentaré, us exposaré la meva tesi de per què cal canviar el sistema capitalista. El segon punt tractarà sobre aportar evidències empíriques, sobre les raons, és a dir que avui, l'any 2010, les raons que ens obliguen a tenir un imperatiu moral i canviar el sistema capitalista. El tercer punt de la meva intervenció –i això entra ja en el camp de l'alternativa- intentarà mostrar les solucions que la societat capitalista intenta donar a la seva pròpia modificació, a la seva pròpia mutació, al seu propi canvi. Perquè el que és propi d'un sistema potent és si coneix les seves pròpies malalties, doncs que intenti donar-se a si mateix un remei, un sistema feble cau davant d'un malaltia, un sistema fort com el sistema capitalista, al contrari, diu no, no, jo conec les meves pròpies malalties i també conec els meus propis remeis, com sortir-me'n, d'això. I, finalment, veure quins són els límits estructurals de les respostes que el sistema capitalista dóna a la seva pròpia superació. El quart punt serà proposar allò que cal col·locar en lloc del sistema capitalista.

En el fons, quina és la tesi que podem utilitzar per explicar per què des d'un punt de vista polític, global, cal canviar el sistema capitalista. Jo penso que el sistema capitalista ha comès un enorme error durant aquests darrers 50 anys, ha comès una fallida històrica, una falta, un error històric, i aquest error consisteix en què en lloc de valorar l'enorme potencial per construir una societat justa, responsable, democràtica, lligada al canvi científic i tecnològic que ha capgirat el món en els darrers 50 anys, en lloc d'aprofitar l'evolució de les nostres societats, que han assolit aquesta mundialització de la condició humana, els darrers 50 anys justament han consistit en

aquest enorme esforç d'alliberar-nos de les limitacions de l'espai i el temps, en això consisteix la mundialització, la globalització de la condició humana, no únicament la globalització de les finances o la globalització dels avions, etc. La veritable globalització d'aquests darrers 50 anys ha estat aquesta capacitat de superar els límits del temps i els límits de l'espai, del territori. Doncs bé, en lloc d'aprofitar aquests canvis científics i tecnològics, en lloc d'aprofitar la globalització per tal de fer una societat justa, responsable, etc., el capitalisme ha tret d'aquest potencial instruments justament de control de les persones, i l'ha convertit en un instrument d'espoliació, de depredació de la dignitat humana, l'ha convertit en un instrument d'opressió, l'ha convertit en un instrument d'injustícia, i això és un terrible error històric. La societat capitalista ha perdut el tren de la història, i és en aquest sentit que culturalment hem de sentir-nos indignats davant d'aquesta societat capitalista a qui havíem ofert en una safata d'argent aquestes coses meravelloses, aquestes coses magnífiques, i que, al contrari, ha esclafat la natura, ha creat encara més desigualtats en el món, i en lloc de fer de la globalitat de les condicions humanes un moment històric fantàstic, només ha traduït aquesta globalització en una mena de conflicte, de competició, de guerra. Aquesta és la meua tesi. I, atès que la societat capitalista havia comès el mateix error al començament del segle XIX, quan en el moment de la revolució industrial i energètica, en lloc d'aprofitar allò per construir una societat avançada tècnicament, justa, bona, doncs va esclavitzar la gent. El capitalisme decimonònic va fer de la revolució industrial un esclavatge dels treballadors i va expulsar els camperols del camp. Aquí també va cometre un error enorme, aquí també, en aquell moment, el sistema capitalista va perdre el tren de la història. Tot el problema és saber com és possible que un sistema capitalista que evidentment ha comès aquests errors històrics, com ha sabut i ha pogut, malgrat tot, romandre, quedar i desenvolupar-se. I aquesta és la segona part de la meua tesi.

Perquè justament al segle XIX les lluites socials, les lluites dels treballadors, les lluites dels camperols van arribar a l'Estat de la Seguretat Social, van arribar, després de 100 anys, a l'Estat del Benestar, han arribat a una democràcia representativa que va mantenir una miqueta la societat capitalista, és la societat capitalista la que va estar sota la Seguretat Social, és la societat capitalista. Si hi ha una societat capitalista és que hi hagut una Seguretat Social que ha permès a la gent aprofitar-se per esdevenir rics, no és la societat capitalista la que va fer l'Estat del Benestar, són les lluites socials les que van inventar després una democràcia representativa, que va fer la llei dels drets i la llei sobre la productivitat i el dret a tenir sindicats i les lleis que han permès als ciutadans poder beneficiar-se d'una certa seguretat col·lectiva, i aquesta seguretat col·lectiva ha estat també a la base de l'enriquiment de les persones i de l'enriquiment més o menys igualitari. I el sistema capitalista, un cop més, destrueix això en el decurs dels darrers 50 anys. I ara, què és la lluita actualment? La nostra veritable lluita com a persones humanes que volem ser dignes, de persones que creuen en la justícia, de persones que creuen en la democràcia, de persones que creuen en la dignitat humana, persones que creuen en la creació, persones que creuen en la natura, ¿quina és la lluita? Doncs, justament, la lluita és crear l'antídoto contra aquesta societat capitalista que ho ha gastat tot, per tal de reconquerir l'espai del dret a la vida i per tal de reafirmar el dret a la vida, i el dret a la vida sobre el contrari, els principis fundadors, devastadors, de la mercantilització de la vida que caracteritza el sistema capitalista. Doncs, vet aquí la meua tesi. He estat prou clar?

Ara, el per què. Per què el sistema capitalista, des del punt de vista cultural, des del punt de vista de civilització, ha de canviar, ha de ser modificat, ha de ser eliminat, ha de ser considerat com a caduc perquè fa més de dos segles que, senzillament, ha perdut el tren de la història, ja no té cap mena de legitimitat per existir. Aquesta és la tesi. I afortunadament la història ens demostra que les societats certament això ho entenen i, atès que l'Estat del Benestar permet justament superar els límits de la societat capitalista, jo penso que el segle XXI hauria de ser el segle de l'eliminació total d'aquest sistema, gràcies a una societat del benestar mundial. Per què, efectivament, jo puc, amb serenor, afirmar que el sistema capitalista ha perdut el tren de la història.

Ara passo al segon punt de la meva intervenció, que intenta analitzar quines són les devastacions que el sistema capitalista ha provocat en el decurs almenys dels darrers 50 anys, i que us proposo, doncs, memoritzar com la gran devastació mundial del capitalisme. Voldria donar-vos quatre camps, quatre visions, quatre imatges, d'aquesta gran devastació mundial causada pel capitalisme. La primera pertoca a la vida mateixa, la vida dels éssers humans. Jo tinc aquí algunes cosetes i m'agradaria veure si aconsegueixo trobar-ho. Aquí estan. La veritat és que confesso que no sóc... molt bé! A veure, jo no sé fer un power point, ho sento, no sé fer-ho, així que utilitzo les coses que tinc. De fet, fa aproximadament un any vaig ser convidat a Boston al MIT, el Massachusetts Institute of Technology, per participar en un congrés i allà estaven tots els meus col·legues nord-americans, cadascú amb el seu ordinador personal, pujava a la tribuna i sistemàticament ho endollaven tot i ho feien amb power point. I aleshores va arribar el meu torn, vaig pujar al faristol, no tenia ni ordinador, i el tècnic em va dir, on és el seu ordinador?, i jo li vaig respondre, no tinc ordinador, i em va mirar i em va dir, vostè és un professor de debò? Amb la qual cosa he conclòs que si no fas un power point no ets un veritable professor, no ets un veritable científic. Aleshores, perdoneu-me, aquest vespre he intentat fer veure que sóc un professor, no amb un power point però amb algunes cosetes.

En aquest punt Riccardo Petrella va mostrar un power point que no hem pogut recuperar i per tant, quan fa referència a les imatges, no hi són, però s'ha mantingut el text perquè en l'exposició del paràgraf es pot entendre.

La primera cosa, el dret a la vida de les persones, ens dona la dimensió de la presència dels pobres, és a dir, aquells que tenen menys de dos dòlars al dia. L'Índia i tot el sud-est asiàtic, la Xina està modificant la seva forma, està modificant aquest mapa. La pobresa, és a dir, el nombre de persones que ocupa el planeta i que són pobres, desapareix més o menys. A Europa també esdevé una petita ramificació. I és interessant això perquè avui són 3.000 milions d'éssers humans que són considerats com a pobres absoluts, pobres de justícia. La pobresa es defineix en menys de dos dòlars al dia com a ingressos, però el que és interessant no és tant l'aspecte monetari de la qüestió de la pobresa, perquè el sentit de la pobresa és que significa estar exclòs, ets pobre en el sentit que ets exclòs en tenir accés al béns i als serveis que són considerats com a essencials per a una vida decent. La pobresa és això. I aleshores, la pobresa té tot un seguit de dimensions socials, humanes, espirituals, psicològiques, que no queden expressades pel fet senzillament de tenir menys de dos dòlars. Però 3.000 milions, 3.000 milions! Com una societat capitalista que ha governat l'evolució del nostre món amb aquesta potència enorme des del punt de vista científic i tecnològic, com pot aquesta societat pretendre ser legítima quan 50 anys més tard es troba encara amb 3.000 milions de persones, de 6.500 milions, excloses. Parlo d'una societat on no es pot acceptar la legitimitat d'aquesta societat, i fins i tot si es tractés d'1 milió, però no és el cas, són 3.000 milions de persones. És increïble! Hem acceptat gairebé que la pobresa d'aquests 3.000 milions de persones és un fet natural, ja no protestem. Quan es parla dels pobres no us he vist aixecar-vos, escridassar i protestar, és com si us digués que aquesta píndola serà bona pel cor, aquesta pastilla us faria bé al cor. Però estem parlant de 3.000 milions de persones com vosaltres i com jo mateix. Immediatament hauríem d'aixecar-nos, tancar, marxar i sortir a manifestar-nos als carrers de la ciutat. Al contrari, aquí estem, asseguts, pacífics, contents, vivim a Barcelona, som barcelonins, som rics, estem feliços, quin rotllo pensar en 3.000 milions de pobres. I el que és terrible d'això és que els dirigents del món no proposen pas eradicar la pobresa. Sabeu que des del 1995, a Copenhaguen, van proposar els Objectius del Mil·lenni pel món i ja no proposen eradicar la pobresa, proposen reduir la pobresa, ja no es parla d'eradicació, es parla de reducció, de reduir-la a la meitat l'any 2015 i l'any 2020, és a dir, que els nostres dirigents han pensat que ja no és possible tenir una societat sense pobres. Des d'ara els nostres dirigents fins i tot diuen que sempre tindrem pobres. I quina és la lògica que subjau a tot això? Doncs bé, que si no som pobres és perquè esdevenim rics i a la societat capitalista donem el premi als que són capaços d'esdevenir rics i els acceptem, eliminem com a elements

inútils aquells que no han estat capaços d'esdevenir rics i per tant si són pobres romanen com a pobres i és culpa seva. Aquesta és la lògica del sistema capitalista i sabeu molt bé que la lògica capitalista que diu "podem", "we can", "tu pots", "nosaltres podem", és extraordinari perquè és una legitimació dels que han pogut. No és una veritat, no és una acció moral ètica "podem", "we can", és l'afirmació dels que han pogut, podeu veure que podem, hem pogut, vosaltres només heu de fer com jo perquè jo he pogut, i vet aquí doncs el fonament de l'acceptació moral, de la perennitat de la pobresa a les nostres societats.

I no és per casualitat -si jo volgués fer una petita sociologia de la política-, no és per casualitat que les nostres societats des de fa uns 30 anys interpreten la justícia social no pas com un sistema fonamentat sobre relacions on som iguals, on naixem iguals i som iguals al llarg de tota la vida en relació als drets, no, la justícia social és considerada com el sistema que dona l'empoderament, que dona la capacitat a les persones d'entrar en relació competitiva amb els altres éssers humans en el mercat dels béns i dels serveis que són considerats com a fonamentals pel dret a la vida. La justícia social esdevé un sistema de capacitat de les persones i si estàs capacitat, estàs en situació de competència en el mercat laboral, aleshores tens la justícia social, no és pas crear les condicions perquè tothom pugui tenir accés a un lloc de treball, és només si col·loquem tothom en situació de competició per tenir accés a un lloc de treball. És per això que les nostres societats han dit, si jo faig educació, si jo faig formació, si he estat educat, si se m'ha permès anar a l'escola per adquirir capacitats, si no vas a l'escola és culpa teva i si no vas a la universitat és culpa teva, i si vas a la formació professional per aprendre una professió i no acabes és culpa teva. Doncs bé, aquesta societat és justa si ha permès a tothom, a tot el jovent, anar a l'escola, fer formació professional o anar a la universitat. Després, escolta, *Inshallah*, arregla-te-les. I això és important dir-ho, és important dir-ho perquè és per això que avui les nostres societats han abdicat davant l'eradicació de la pobresa. 3.000 milions de pobres, 2.000 milions actualment sense un lloc de treball. Us ho imagineu? 2.000 milions d'adults. De 6.500 milions hi ha 4.500 milions d'adults i, d'aquests, 2.000 milions no tenen un lloc de treball! La nostra societat capitalista que diu: tu entres a la societat, tens un bitllet d'entrada a la societat, seràs considerat com a bo si tens uns ingressos, i obtens uns ingressos si tens un lloc de treball remunerat. Ara, hi ha 2.000 milions de persones que no tenen un lloc de treball remunerat que doni accés a uns ingressos, això significa que són exclosos. I quan actualment sabem que la capacitat significa poder adquisitiu, aleshores pots pagar l'escola pels teus fills, pots comprar per a tu mateix la sala d'operacions perquè et facin una intervenció quirúrgica en cas de càncer o d'altres malalties, et pots comprar vacances, pots comprar temps lliure, poder adquisitiu, pots comprar els bons aliments, pots comprar una casa, tens un habitatge, pots comprar aigua, pots comprar electricitat, pots comprar gas, pots comprar un cotxe. És el poder d'adquisició, el poder adquisitiu, el que a les nostres societats és determinant i el poder d'adquisició exigeix la teva feina remunerada. 2.000 milions de persones sense un treball remunerat significa que no tenen poder adquisitiu, el que significa que no tenen accés a la vida; hi ha 1.700 milions de persones sense un habitatge! Hi ha moltes persones que no tenen accés a l'aigua. No hi ha ni un sol país europeu o desenvolupat a la geografia de la manca de l'accés a l'aigua, més aviat, els països desenvolupats desapareixen. Aquest és el món, aquesta és la societat capitalista en relació als drets d'accés a l'aigua. Hi ha 2.600 milions de persones que no tenen un lavabo, és a dir, un forat protegit per defecar i orinar, 2.600 milions de persones no tenen això, però jo puc enviar 60 planes en 30 segons a 7.000 km de distància, puc fer una intervenció quirúrgica entre Seattle i Tokio, però la societat no és capaç de donar un forat protegit a 2.600 milions de persones perquè facin les seves necessitats fisiològiques. És extraordinari, no? I és perquè no hem trobat 30.000 milions de dòlars per permetre que tothom tingui un lavabo, 30.000 milions de dòlars per fer que hi hagi un sistema de serveis públics, de lavabos públics. Això es considera impossible. I podríem continuar. És a dir, que la societat capitalista ha demostrat que el dret a la vida no és problema seu, no és la seva prioritat, el dret a la vida no forma part de les prioritats de la societat capitalista. En el mercat no tens drets.

Segona cosa: la destrucció de la natura. Destruïm la natura, hem destruït el sòl per exemple, hem destruït la terra. La intensificació de l'agricultura ha destrossat tot un seguit de regions. Els fenòmens, quan és terra degradada i molt degradada, són situacions irreversibles, és a dir que no poden tornar a ser sòls fèrtils sòls que han estat totalment degradats, la qual cosa explica que l'any 2075, els analistes que han realitzat els estudis sobre aquest tema ens diuen que l'any 2075, és a dir d'aquí 60 anys més o menys, el planeta ja no serà capaç de produir únicament dues tercers parts de béns alimentaris, amb una població planetària de 9.000 milions d'habitants que necessitarien aquests aliments, només se'n podrien produir 2/3 parts, mentre que actualment encara produïm béns alimentaris per a més de 9.000 milions de persones, encara pot produir-los, només que hi ha un 20% de la població mundial que consumeix el 80% dels productes alimentaris produïts i hi ha 1.000 milions de persones que passen gana, no tenen res per menjar. Doncs l'any 2075, degut a la degradació del sòl, no aconseguirem produir tots els béns alimentaris per satisfer les necessitats de tota la població planetària, l'any 2075, d'aquí 60 anys, el món passarà gana si la situació continua com ara. La societat capitalista ha destruït la natura perquè la natura, els boscos, la terra, l'aigua, l'aire, el vent, el sòl, per a la societat capitalista no és res més que un instrument, que un recurs natural que ha de ser explotat. Explotem els oceans, explotem els boscos tropicals i els boscos primaris, explotem el capital biòtic, el destruïm; quan explotem destruïm, i així successivament.

I després el sistema capitalista ha destrossat les relacions socials. El sistema capitalista, des de fa uns 30 anys, està en un procés d'eliminar l'estatització del poder polític, està desestatitzant la societat humana, la qual cosa significa que pel sistema capitalista no hi ha una *res pública*, tot és *res privada*, pel sistema capitalista no necessitem de l'Estat, l'Estat és una cosa que no hauria d'existir, segons el sistema capitalista, a la societat capitalista és l'autoregulació dels actors el que és important. I de fet heureu vist que des de l'any 1974-1975 el vocabulari de la societat capitalista ha substituït el terme govern pel terme governança. La governança significa la privatització del poder polític, perquè la governança significa que les decisions són preses per tots els grups d'interès: l'Estat, les empreses, els sindicats, les esglésies, les associacions de consumidors, etc. I a la societat capitalista la governança o governabilitat de l'economia, especialment la governança de les finances, han de ser els criteris determinants de la governança de la societat. I de fet diuen que no podem pensar en una governança mundial que justament no podria estar alliberada de la sobirania absoluta de l'Estat, i que, a la governança mundial, l'Estat només és un subjecte com un altre, portador de certs interessos. La societat capitalista no necessita de l'Estat, la societat capitalista en aquests darrers temps ens ha educat per fer el càlcul del cost de la política, la societat capitalista ens ha ensenyat a fer o a establir el càlcul dels costos dels Parlaments. Quan costa un Parlament? Quant costa una administració de la gestió de l'aigua pública? La societat capitalista ens ha ensenyat a aconseguir alliberar-nos de l'Estat. I al contrari, esdevenir responsables com a consumidors, com a accionistes, com a estalviadors, però no com a ciutadans, ja no som veritables ciutadans, som consumidors, o accionistes, som estalviadors, som persones de la tercera edat, som infants, però ja no som ciutadans. Per tant, ja ho heu vist, tota l'economia per exemple, i també la política, ha estat reduïda a una qüestió de gestió, a una qüestió de *management*, totes les universitats –a la meua universitat també, Lovaina, jo he lluitat una miqueta però he perdut- les Ciències Econòmiques han esdevingut sobretot les ciències de la gestió de les empreses. De fet, quan vas a qualsevol llibreria veus "Economia", què és "Economia"? Són sobretot textos sobre la direcció, sobre la gestió o sobre les finances i sobre les empreses. L'economia ha quedat reduïda a la gestió, al *management* en anglès, i no necessitem de l'Estat els ciutadans per a la gestió, necessitem de competències. I és per això que si contes les teves competències, però no la competència sobre la literatura bizantina del segle XIII, perquè si ets competent en la literatura bizantina del segle XIII no vals un ral, no vals res, és un luxe, és un luxe teu, però has de ser competent en informació, comunicació, gestió, finances, carteres, recursos, recursos humans. Això sí que fa que les teves

competències comptin! I és així que la societat capitalista té la tendència a privatitzar tota forma de vida. I com a conseqüència de tot això, la societat capitalista no mereix viure o sobreviure, perquè ha mercantilitzat la vida, tot és mercaderia. A la societat capitalista des de fa una cinquantena d'anys, especialment en aquests darrers trenta anys, tot ha quedat reduït a una mercaderia, l'aire que respirem és una mercaderia, hi ha el mercat del CO₂! Quan en el Protocol de Kyoto es va crear la solució del problema de les emissions dels gasos d'efecte hivernacle, quina és la solució? Doncs el mercat de les emissions de CO₂! I per tant comprem i venem les tones d'aire amb o sense CO₂, i el preu de la tona de CO₂ ha esdevingut i és considerada com l'instrument que ha de resoldre i reglamentar el passatge de la transformació de les nostres societats d'una economia fonamentada sobre un combustible d'origen fòssil a una economia fonamentada sobre les energies renovables. És el preu de la tona de CO₂ qui ho resoldrà això! Per tant, han mercantilitzat l'aire.

I ara a Nagoya s'han posat d'acord per veure com lluitar contra la reducció de la biodiversitat, és a dir, com fa aproximadament entre 50 i 60 espècies microbianes animals i vegetals que desapareixen cada dia, i això aproximadament fa que siguin 15.000 espècies que es perden cada any. Doncs bé, com aturar això i han inventat el mecanisme financer de monetització de les espècies. Per tant, una espècie que es considera que no té valor planetari pot desaparèixer i un microorganisme, un petit insecte que podria ser molt bo per a les malalties cardiovasculars de les poblacions adultes envellides com les nostres, aleshores això sí que té un gran valor, i aleshores sí, ei, el mercat d'aquest insecte serà magnífic, i es fa un intercanvi: jo et dono un insecte i tu em dones un microorganisme i fem una borsa, la borsa dels insectes, com existeix la borsa de valors de les tones de CO₂, o fem la borsa de les tones d'ozó. Ho hem monetitzat. I ara us recordareu que vam fer el tractat sobre la defensa dels boscos. Què es va dir l'any 2002 a Johannesburg? A Johannesburg l'any 2002 van definir la monetització dels boscos i van dir a les persones, escolteu, jo t'estimo molt si no toques el teu bosc, perquè el bosc ara ha de ser el lloc on es capturi el CO₂, s'empresoni i es purifiqui i es redueixi així el procés d'escalfament de l'atmosfera. I el primer exemple que va començar l'any 2004 va ser Costa Rica, i es va dir al Govern de Costa Rica, no gosis tocar el teu bosc, si no toques el teu bosc et pago, i comprendreu que quan mercantilitzes el bosc, el bosc primari especialment, esdevé una mercaderia que té un valor monetari, el bosc no és bo perquè està allà, perquè és essencial per a la vida, no! Importa el bosc de Costa Rica perquè si no el toques podem intentar, a través de la captura de CO₂, reduir una part de les emissions de CO₂ i per tant és bo. I, doncs, home, s'ha de ser solidari en parlar del bosc perquè és el bosc, no perquè sigui un instrument que et permeti avançar en una altra estratègia que és la de la mercantilització de l'aire.

Vet aquí doncs totes les raons que expliquen perquè aquesta societat capitalista que ha mercantilitzat la vida i que dóna un valor únicament si aquest valor pot expressar una producció de riquesa pel capital. I aquí toco el tercer element ja, el tercer punt de la meva reflexió, que és –i el podeu trobar en el llibre *Una nova narració del món*, la qual cosa significa que us convido a comprar-lo, eh?-. Però de fet, la societat capitalista ha fet tres coses que jo anomeno la Teologia Universal Capitalista, la TUC, Teologia Universal Capitalista. I ha dit, i és aquesta la seva solució, ha dit el següent: tot és bo, tot té valor, si contribueix a crear riquesa pel capital, especialment financer. Tot el que no contribueixi a crear riquesa pel capital financer no té valor. Per tant, si ets un enginyer químic alemany de 42 anys, doncs la BASF entendrà que un enginyer químic indi de Bangalore, l'enginyer químic indi li costa a la BASF 30 vegades menys car que un enginyer químic alemany de 42 anys. I aleshores què dirà la BASF? Els accionistes de la BASF diran, ei, tu, enginyer químic alemany no vals res, fa tres anys sí, però ara puc utilitzar un enginyer químic indi que té les mateixes competències que tu, ha estudiat a les mateixes universitats que tu, però ell em costa 30 vegades menys car, per tant, ell crea més valor pel capital, ell val, tu no vals ja res, i per tant t'elimino. Així és com funciona un bosc que contribueix a no crear riquesa pel capital i un bosc que no val res, un insecte que no contribueixi a crear riquesa pel capital per què hauria

de formar part del capital biòtic del planeta, si no contribueix a crear riquesa pel capital? Aleshores, tu ets una velleta de 94 anys i només tens una petita pensió de jubilació, no pots ni tan sols estalviar. Als bancs no els hi interesses gens, perquè no pots estalviar velleta de 94 anys i jubilada! Perquè tu no crees valor pel capital de la caixa, no crees riquesa per a la caixa, per tant no existeixes. D'altra banda, si ets un gran estalviador, jo vull saber exactament quines necessitats tens. Necessites unes vacances cada tres mesos? Aleshores et faré un paquet per tu cada tres mesos!

Segona cosa que ha dit el sistema. Quina és la institució o el subjecte que pugui permetre utilitzar tots els recursos del planeta a Indianapolis o a Djakarta o a Shangai o a Helsinki –poso tots plegats- per tal de produir riquesa pel capital mundial? A veure, quina és la institució més adaptada per fer això? La resposta és l'empresa, cal fer una empresa de reducció de CO₂, una empresa de medicina que valori els microorganismes i, per tant, l'hospital, tu, hospital, esdevindrà una empresa, no pots ser un institut universitari, has doncs de patentar, si fas una patent aportes recursos, aportes diners i esdevens una empresa. Això és el que fa. No és l'Estat, no és el sindicat, no és la Universitat, no són les cooperatives, és l'empresa.

I tercera cosa que ha dit la societat capitalista per respondre a aquests problemes és: i com és possible que l'empresa privada pugui utilitzar tots els recursos planetaris millor que els altres i produir riquesa pel capital? Mitjançant quin mecanisme ho farà? Com és que les empreses poden actuar? Doncs, mitjançant el mercat. El mercat és el mecanisme, i aleshores fem el mercat dels organismes, el mercat dels boscos, el mercat de CO₂, el mercat dels cotxes, ara fins i tot el mercat dels cotxes verds, dels habitatges verds, dels materials actius i passius energèticament parlant... és a dir, tots aquests mercats, mercat, mercat, mercat, mercat! I aleshores vet aquí la teologia: el capital és Déu Pare, el capital és Déu Fill i l'empresa o el mercat és l'Esperit Sant, el mercat l'Esperit Sant, l'empres Déu Fill i el capital Déu Pare. I és així que es donen les respostes a les solucions actuals. A veure, com vols aconseguir justament lluitar contra la reducció de la biodiversitat, escolta..., dones un capital, dones un valor i dius, qui produeix capital per enriquir el capital? I qui ho farà, això? Doncs, l'empresa, farmacèutica, Monsanto, una nova empresa, una start up. I com és que seleccionarà tot això? Farà un mercat: el mercat dels nous productes, el mercat del CO₂, el mercat dels cotxes verds, el mercat dels cotxes híbrids. I, aleshores, si vas en aquest sentit, si vas cap el mercat mundial, ha de ser desreglamentat, privatitzat, si afavoreixes l'empresa, sobretot a l'empresa financera –perquè l'empresa industrial ja no comptavolem operar en dimensions mundials, a escala mundial, quina creació de riquesa, aleshores! L'escala mundial, la mitologia de l'escala, de la dimensió –vosaltres heu fusionat totes les vostres caixes d'estalvis! Oh, l'escala, la gran caixota d'estalvis!- cal fusionar-ho tot, a l'escala mundial i aleshores deixar que el mercat financer decideixi. Crec que ja n'he dit prou per tal d'explicar-vos per què cal canviar.

Aleshores, com, què, oi? Perquè és important ara. Molt bé. Jo us diré que el primer canvi ha d'efectuar-se als nostres caps, a les nostres ments, i ningú no pot fer el canvi en el nostre lloc. La primera cosa que s'ha de fer és que heu d'esdevenir ateus, ja no heu de creure més en la teologia universal capitalista, heu d'esdevenir ateus. I és difícil, és difícil, i em temo molt que molts de vosaltres esdevindreu Savonarola i sereu cremats. Per tant, us convido a ser cremats a la foguera pública, perquè si toqueu Déu capital, si toqueu Déu Fill, l'empresa, i si toqueu a Déu Esperit Sant, el mercat, i voleu fer una carrera, oblideu-vos-en, i si volguéssiu esdevenir rics, oblideu-vos-en. Per tant, no és gens fàcil, és fàcil de dir, però esdevenir ateus i professar públicament el vostre ateisme, en el fons, us convido a esdevenir herois. Perquè la força de la teologia universal capitalista és tal que immediatament, quan intenteu ser ateus us diran que sou poc realistes, que esteu somniant truites, i és per això que vaig escriure un llibre titulat *El dret a somniar* i em van dir, no només a mi, sinó a molts de nosaltres, a molta gent, si vols canviar, ens diuen, escolta, estàs somniant truites, deixa de somniar, sigues més realista. Sabeu una cosa? S'ha de prendre en consideració que no poden haver-hi canvis del sistema capitalista sense un Canvi, amb "c" majúscula, mentre que

els dominants ens diuen, un Canvi amb “c” majúscula no és possible, pots fer canvis amb una “c” minúscula, pots canviar a casa teva, pots canviar a Barcelona, en el teu barri, pots canviar en els sindicats de camperols, de pagesos, pots canviar a la Universitat Autònoma, ... allà sí, però no pots canviar el sistema, i no hi ha un futur possible, no pots canviar el món, *we can become rich*, podem esdevenir rics, però no podem canviar el món. I veieu la diferència, no? Veieu el lligam entre “podem” i no “pots” canviar el món. No és per casualitat, eh? No és per atzar que el *weekend*, el cap de setmana, és quan pots esdevenir ric, o el *we can*, el sí podem, implica també no pots, no podem esdevenir rics, és a dir que el Canvi amb “c” majúscula, diuen, és impossible i és perdre el temps. La lluita dels ciutadans, dels obrers i dels pagesos, contra les pretensions del capital privat de ser propietari del treball humà ha necessitat gairebé 100 anys, i nosaltres ara estem embarcats en una lluita contra la pretensió del capital privat de ser propietaris de la vida, de tota forma de vida. Jo espero que l'acceleració de la història ens permetrà guanyar en 30 anys més que en 100 anys, però és evident que el sistema dominant, que les classes dirigents, tenen dos elements que fan que les proposicions, que les propostes de canvi, puguin ser molt difícils. La primera és la realitat en la complexitat creixent de la vida. Ens diuen, les coses han esdevingut molt complicades, és complex, és complicat, és complex fer volar cada dia 145.000 avions al voltant del planeta, avui dia hi ha 145.000 avions que donen voltes al voltant del planeta i alguns cauen, però és un percentatge molt petit, i la cosa funciona; 145.000 avions cada dia, amb milions i milions de persones! És complex. De fet, si es fa vaga a París, tothom es veu afectat, perquè el sistema és mundial, el sistema d'aviació és mundial. I el mateix es pot dir dels medicaments. És complex, no pots canviar 39 indústries farmacèutiques. No pots canviar, per exemple en el camp de l'electricitat, no pots canviar Suez, DF i General Electric, són massa grosses, són massa complexes. I, en part, és evident això, però aclareixen que si acceptem la teologia universal capitalista aleshores és absolutament impossible Canviar amb una “c” majúscula.

I la segona cosa, que és encara pitjor, encara més forta que la primera, que és la complexitat, és la teoria del caos, de la incertesa. Ens diuen, som una societat de la incertesa i el futur de les societats del món sempre és més incert, ja no hi ha estabilitat, ja no hi ha res que sigui sòlid, no hi ha res que es pugui donar per descomptat, en pocs anys tot pot canviar i no està escrit que ara que ets poderós ho continuïs sent d'aquí deu anys. La teoria de la incertesa mata la societat, perquè aleshores cadascú, davant la tesi de la incertesa, què és el que fa? Doncs pensa en garantir la seva pròpia seguretat. I la incertesa global significa exaltació de la seguretat individual. I com es fa? Com és possible que puguem assegurar individualment la pròpia existència? Doncs esdevenint rics, tot tenint poder adquisitiu, així assegurem la pròpia vida. I aquesta és la força del sistema capitalista, aquesta és la força que ens fa presoners, atès que ha acceptat l'explosió, la parcel·lació de la seguretat, la fragmentació de la seguretat, la incertesa, ja no hi ha seguretat, la seguretat del Dret, la seguretat del lloc de treball, la seguretat o certesa de l'estabilitat de la teva professió, la certesa que el país, Espanya, o Catalunya, serà rica d'aquí 30 anys. Aleshores, què fan els pobres habitants de Girona, un metge, un professional liberal, o un advocat, o un metge, home, ja no competirà, ja no voldrà pagar impostos. Heu entès, oi, on vull arribar?

Jo us proposo dues coses com a solució davant de tot això: la tria de la vida o l'elecció de viure plegats. El camp de la vida, l'elecció de la vida, significa que podem canviar globalment el sistema capitalista actual, tot afirmant el valor no pas de tot allò que contribueix a crear riquesa pel capital sinó valorar tot allò que pugui crear les condicions perquè tothom tingui el dret a la vida. Exemple: si jo vull fer una fàbrica per fer paper, amb un riu, i puc crear riquesa per al capital, pels accionistes, pels meus propietaris, pels propietaris de la meva fàbrica, sobretot si sóc capaç de construir o de superar els meus competidors baixant els preus o introduint tecnologia que em redueixi els costos del treball, tecnologia que em permeti millorar la qualitat del meu producte, tecnologies que em permetin millorar el contacte amb la comercialització a

escala europea i mundial, però contamina completament el riu,estic creant riquesa i diuen bravo, molt bé, ara bé cal crear... el criteri és aquesta fàbrica té valor perquè crea riquesa pel capital però destrueix la vida, destrueix el territori, elimina doncs l'ocupació i així successivament. Aleshores la relació, allò que serà molt i molt important en el canvi del sistema capitalista és el sistema d'avaluació, l'avaluació col·lectiva per tal de dir aquesta fàbrica crea... aquesta fàbrica, per exemple, permet adoptar sistemes que impliquin, doncs, l'ocupació, que es basi en la intensitat del treball, que no destrueixi la natura, que intenti mantenir a nivell regional altres activitats, que es basi en lligams financers de cooperació entre diferents empreses, amb una presència també dels ciutadans mitjançant les institucions regionals que participin... Tot això és allò que crea les condicions perquè tothom tingui el dret a la vida. Doncs bé, tot això té un valor. L'altra empresa no té valor, i podríem multiplicar els exemples: el transport públic, el transport privat, les construccions per exemple, en aquest moment. L'any passat, un dia com avui, deia que des del punt de vista mundial els recursos financers assignats per a la construcció d'edificis, únicament el 3% va ser dedicat a la construcció d'habitatge públic, d'habitatge de protecció social per a les persones; el 52% eren edificis amb afany de lucre, edificis pels bans, edificis pels esports, cases per a activitats comercials, per a activitats públiques, etc.; i el 23% dels edificis eren per a cases residencials, és a dir, de valor mitjà o alt. Només el 3%, només el 3% de la riquesa del món invertida en la construcció va ser dedicat a l'habitatge, perquè no tenim sistemes que ens diguin, això no és possible, mentre que el mercat de la construcció de cases diu, he construït les coses que aporten diners pel capital, no inverteixo per portar dret a la llar, dret a l'habitatge per a tothom, i és per això que una de les coses que succeeixen –i gairebé he acabat la meva intervenció-, una de les coses que passa actualment és que les classes dirigents del món no donen com a prioritat la transformació de les perifèries de les ciutats, dels ravals de les ciutats, les *favelas*, que actualment són habitades per 1.400 milions de persones. L'agència de Nacions Unides per l'Habitatge creu que l'any 2032 hi haurà aproximadament 2.000 milions de persones que habitaran en les *favelas*, és a dir en les barraques, els llocs on no hi col·locaries mai ni tan sols el teu animal domèstic perquè saps que un animal domèstic allà es posa malalt i mor, perquè en aquelles *favelas*, en aquelles barraques, els nostres animals domèstics, els nostres gats i gossos es moren! I, aleshores, no s'inverteix en això. Per tant, l'avaluació, tot allò que contribueixi en el camp de la construcció a crear més cases per a les persones, més que no pas fer bonic per raons bancàries i financeres o turístiques les nostres ciutats, fer que les nostres ciutats siguin boniques aporta diners al capital, construir cases per a les persones és considerat com no aportar diners o enriquiment pel capital. No és possible, per tant, la vida, l'ateisme. Primer principi de l'ateisme anticapitalista de la teologia universal capitalista és dir valorar tot allò que contribueixi a crear valor i riquesa per a les condicions de que tothom tingui dret a la vida. Una empresa farmacèutica, per exemple, que faci pagar per una teràpia per la sida a 14.000 dòlars l'any, mentre que podria costar a través de medicaments genèrics, de fàrmacs genèrics, 400 dòlars l'any, doncs escolteu aquesta empresa no té valor, mentre que l'altra permetria tenir 400 dòlars per any el preu de la teràpia per lluitar contra la sida, aquesta sí que té valor perquè aquesta permetria tenir el valor de la vida, o el dret a la vida per a tothom; d'altra banda, 14.000 dòlars l'any ningú no se'ls pot permetre, especialment les persones afectades amb el virus de la sida.

Entre els exemples concrets d'aquesta estratègia que podrien canviar el món globalment, amb un Canvi amb "c" majúscula, tenim el camp de l'aigua. Però veig que en Pedro Arrojo parlarà sobre aquest tema, per tant, li deixo el privilegi de parlar del dret a l'aigua. Però el permetre que tothom tingui accés a l'aigua potable, 50 litres d'aigua potable al dia, i tenir accés als serveis sanitaris, és a dir, tenir accés a un lavabo públic, és possible, no és una qüestió tecnològica, ni de recursos financers, ni de capacitat de gestió, es tracta senzillament d'un problema de voluntat. L'aigua existeix i podem tenir aigua per a tothom. L'aigua per a l'agricultura existeix, evidentment s'ha fet ara un bé escàs després de 40 o 50 anys de devastació de la natura, és veritat que l'aigua és un bé escàs actualment, aquesta aigua ja no és bona,

la quantitat existeix sempre, des d'un punt de vista quantitatiu no hi ha una crisi d'aigua perquè la quantitat d'aigua en el planeta sempre és la mateixa. Fa un milió d'anys la quantitat d'aigua en el planeta era la mateixa quantitat que avui i serà la mateixa d'aquí 300 milions d'anys, i quan anem amb els nens, jo als infants els explico que estem bevint l'aigua dels dinosaures de fa 22 milions d'anys, no ha canviat, perquè som en una bombolla i tot succeeix dins la nostra bombolla, no és que l'aigua se'n vagi a l'estratosfera, per això tenim una capa que ens protegeix, i tot succeeix a l'interior d'aquesta bombolla, és com una mena de capoll. L'aigua sempre és la mateixa però el que ha canviat és la qualitat de l'aigua, la quantitat no, però la qualitat sí que ha canviat perquè l'hem contaminat, perquè l'hem transformada, perquè en lloc de ser al riu, justament a causa de l'escalfament global de l'atmosfera, doncs ha desaparegut. Doncs bé, l'aigua és l'exemple concret de l'alternativa possible al sistema actual, basat sobre el dret a la vida per a tots. I és per això que concretament jo dic, doncs lluitem per l'aigua, com a exemple de la transformació del sistema mundial. Podríem agafar una altra cosa, l'energia, la salut, l'alimentació, però jo crec que l'aigua és el camp més real, més concret, més tangible, on podem jugar el futur de la vida, no només la nostra sinó la vida de les plantes, la vida dels animals, la vida dels ecosistemes.

Ben entès, el dret a la vida ha de reafirmar el concepte de l'ocupació del treball humà. Avui el treball humà ha esdevingut una cosa com qualsevol altra. A la cultura de les nostres societats desenvolupades, el treball humà ha esdevingut com una mena de cosa aleatòria: tens la sort... i el treball, efectivament què és? És una oportunitat, aleshores ens han convençut que tindrem esclaus, microorganismes que faran tot un seguit de processos químics, i tindrem robots per fer totes aquelles coses que ens permetran... tindrem patrulles de robots soldats. I ja us puc dir que a l'Afganistan hi ha tot un seguit de robots que són utilitzats per l'exèrcit dels Estats Units. Primer, el més senzill, el que va començar, va ser un *drown*, l'avió sense pilots, sense aviadors, l'avió sense un pilot. I en tenim, eh?, que fan la guerra, els *drown* fan la guerra, però tenim un avió que mata sense que tu hakis d'apretar res. I es preparen els soldats robots, és una societat escocesa que l'any 1992 va signar un contracte amb el Ministeri de Defensa nord-americà i planifiquen que per a l'any 2020 tindran els primers esquadrans de soldats robots. I aleshores el treball humà, per exemple com eliminar ara tot el formigó i tot l'asfalt de les nostres autopistes europees, es considera que ja no pot haver persones que ho facin a mà, per destruir tot això, i s'inventen microorganismes que senzillament bufen el ciment armat, i veiem tots aquests microorganismes així a les ciutats per tal d'eliminar el formigó. I aleshores, el treball humà l'hem de revaluar, hem de reinventar el treball humà. Això és pel que fa a la vida. Malauradament veig que el temps vola i que he parlat massa, per tant m'aturaré aquí, tot dient, tot parlant del dret a la vida, revalorar el dret a la vida.

I la segona pista que podem continuar és viure plegats, conviure. I aquí hi hauria dues grans coses que podrien ser font de canvi profund. Primer el concepte de sobirania absoluta nacional associada al concepte de seguretat nacional, i el segon és la competitivitat. A hores d'ara aquests dos pols governen el futur de les nostres societats i no sense una raó, la sobirania és perquè mentre no tinguem una organització política mundial és veritat que cada Estat no pot cedir completament la seva sobirania si vol garantir la seguretat dels seus propis habitants. Però també és veritat –i aquí un altre cop és un bon exemple- és veritat que no podem mantenir el concepte de sobirania nacional sobre els recursos naturals, no podem mantenir el concepte de sobirania nacional sobre l'aigua, perquè les conques hidrogràfiques són multinacionals i multiterritorials i cal almenys una sobirania compartida sobre aquestes conques hidrogràfiques. I és així aleshores que podrem resoldre el problema de l'escassetat, de la rarefacció de la qualitat de l'aigua, perquè si cada Estat, al contrari, manté el principi de la sobirania nacional, de la seguretat sobre els seus recursos, està clar que si l'aigua manca aleshores intentaran salvaguardar els recursos hídrics del seu país per si mateixos sense compartir-los, mentre que els recursos hídrics d'un país, en la major part dels països del món, depenen de l'aigua que ve d'altres territoris, per tant la seguretat nacional ha de ser comuna al conjunt dels països que són països veïns o

països que depenen del mateix recurs natural. Així doncs caldria passar de la sobirania nacional absoluta a la sobirania compartida i de la seguretat nacional indispensable a una seguretat comuna. Per tant, aquest és un gran camp de treball i és possible. I l'altre gran camp de treball és la idea que efectivament si els recursos naturals i els recursos artificials, com per exemple els robots o els sistemes d'informació, esdevenen cada vegada més importants des d'un punt de vista estratègic per a l'economia i la seguretat d'un país, aleshores està clar que estem entrant en la lògica de la competitivitat per a la conquesta del món, dels mercats, i pel control dels recursos estratègicament importants per a la pròpia seguretat. I és veritat que la competitivitat ha esdevingut l'element, el vaixell insígnia, la bandera de tots els països, de totes les universitats. La meua tesi és que la competitivitat, en aquests darrers 50 anys, ha demostrat que ha matat la convivència i que la competitivitat significa seleccionem els millors, els més forts, els més agressius i que el futur pertanyerà als millors, als més forts, a l'aristocràcia i de fet *aristó* en grec significa els millors, i d'aquí el terme aristocràcia. Doncs no, jo crec que al contrari, hauríem de desenvolupar la cooperació, la cooperació possible. De fet la cooperació demostra que els més eficaços, i la cooperació que es fa a l'interior de Catalunya o la cooperació que es fa entre els barris de Barcelona és el camí per a una convivència plegats, no és la competència, no és l'exclusió, no és la guerra. Doncs vet aquí el capitalisme que ens diu sigueu els millors, sigues un guanyador, la societat capitalista no fa res més que dir-nos sigueu guanyadors, no sigueu perdedors, no sigueu perdedors, perquè si ets un perdedor no tindràs història. I jo penso que cadascun de nosaltres és una part de Déu que no es repeteix mai, cadascun de nosaltres som una part de Déu que ha de tenir una història pròpia i tots i totes tenim un dret davant la història. Gràcies per la vostra atenció.